

PRAMONĖ

Naujoji technologinė linija akcinėje bendrovėje „Akmenės cementas“

PRAMONĖ - materialinės gamybos šaka, gamybos priemonių ir vartojimo produktų bei prekių gamyba. Ištakos buvusiuose krašto dvaruose. XIX a. viduryje spirito varyklas turėjo Kivylių, Medemrodės ir Dabikinės dvarai. Ventos, Virvytės, Dabikinės, Agluonos upės suko Balsių, Akmenės, Dabikinės, Kapėnų, Kivylių, Sablauskių, Suginčių ir Šiaudinės dvarų vandens malūnus; Vegerių (Papilės sen.), Dabikinės, Medemrodės, Ramučių, Rudausių ir Suginčių dvarai turėjo vėjo malūnus. Tarp I ir II pas. karų malūnų buvo visų valsčių dvaruose, miesteliuose ir didesniuose kaimuose: Akmenėje ir Kruopiuose buvo gariniai, Klykolių, Sablauskių, Saunorių I k, Kivylių dvare - motoriniai, be to, buvo 5 vandens ir 8 vėjo malūnai. Stambesniuose vandens malūnuose ilgainiui buvo įrengtos vilnų karšimo mašinos. Visi stambesni dvarai ir kaimai savo reikmėms turėjo primityvias kalkių degyklas, po I pas. karo pagausėjo lentpjūvių.

Kairiškių dvarą iš tėvo paveldėjęs inžinierius V. Sirutavičius pats suprojektavo ir 1911 prie Virvytės u. pastatydino kartono f-ką, vėliau jo cechą įrengtas Kapėnuose. V. Sirutavičiaus įmonėse pagamintas kartonas buvo eksportuojamas į Angliją.

Sena šio krašto pramonės šaka - pieno perdirbimas. Netrukus po I pas. karo pieninė ėmė veikti Papilėje, 1925 Dabikinės dvare įsteigta pieninė netrukus tapo viena stambiausių to meto Lietuvoje, per metus supirkdavo iki 6 mln. litrų pieno. Bendrovių pieninės veikė ir Vegeriuose (Naujosios Akmenės kaim. sen.), Kruopiuose, Vieکشniuose, žaliavą joms surinkdavo pieno nugriebimo punktai stambesniuose kaimuose.

Nuo 1925 Vieکشniuose veikė skerdykla. Papilėje ir Vieکشniuose veikė po 2 odų apdirbimo įmonės, po 2 vilnų karšykla ir milo velyklas. Vieکشniuose ir Akmenėje buvo saldinių dirbtuvės, 4 avalynės dirbtuvės buvo Vieکشniuose ir 1 - Papilėje, Vieکشniuose ir Akmenėje buvo gazuojamas vanduo ir gaminamas limonadas; Akmenės ir Vieکشnių krašte iš viso buvo 9 lentpjūvės, Vieکشniuose taip pat buvo 4 puodų dirbtuvės, Meškelių ir Žibikų k. veikė plytinės. Papilėje buvo mezgykla ir siuvykla. Nuo 1932 E. Kiršos privati bendrovė Menčiuose kasė klintis, o 1935 prie Akmenės glž. stoties ėmė degti kalkes.

Bolševikinei Tarybų sąjungai 1940 okupavus Lietuvą, daugelis privačių įmonių buvo nacionalizuotos arba pačių savininkų uždarytos. Po II pas. karo privačios įmonės nacionalizuotos, kai kurios paverstos stambių įmonių filialais. Dažniausiai nemokšiška valdomos, būdamos toli nuo pagrindinių įmonių, jos tapdavo nuostolingomis ir nutraukdavo gamybą. Nuo 1956 nebegaminamas kartonas Kairiškių f-ke. Dabikinės pieninė tapo Akmenės r. centrine pienine, ilgainiui - Mažeikių pieninės cechu (filialu). Buvusį Akmenės miško pramonės ūkį prijungus prie Mažeikių miškų ūkio, Papilės ir Ventos medienos apdirbimo cechai tapo pavaldūs Mažeikių miškų ūkiui (vėliau - urėdijai). Vieکشnių puodų dirbtuvė, tapusi Kauno „Jiesios“ keramikos įmonės cechu, netrukus buvo uždaryta. Žibikų plytinė dirbo iki XX a. paskutinio dešimtmečio, nes buvo perduota stipriai Akmenės r. tarpkolūkinei statybos org-jai.

Išžvalgius 1925 - 1939 Karpėnų, Menčių ir kitų aplinkinių vietovių klinčių atsargas, po II pas. karo Akmenės krašte imta kurti galingą statybinių medžiagų pramonę, kuri 1980 - 1990 tiekė per 30 proc. visoje Lietuvoje pagaminamų statybinių medžiagų. 1952 paleista pirmoji Akmenės cemento gamyklos technologinė linija, o 1974 užbaigus antrojo komplekso statybą, „Akmenės cemento“ įmonė tapo viena stambiausių Europoje ir gamino per 3,3 mln. t

PRAMONĖ

cemento per metus. Cemento g-la statyboms tiekė ir asbestinį šiferį, asbestcementinius vamzdžius, kalkes. Iš mažos privačios kalkinės daugiašakė stambia įmone tapo Statybinių medžiagų kombinatas Ventoje, gaminęs silikatinės plytas, kalkes, polimerines statybines ir hermetinimo medžiagas. Šios įmonės cechu tapo Cėkų k. (dab. Vieksnių sen.) pastatyta čerpių gamybos įmonė. 1977 gamybinio susivienijimo „Akmenės cementas“ kasybos cecho bazėje įsteigtas Naujosios Akmenės gamybinis kombinatas (vėliau – statybinių medžiagų gamybinis susivienijimas) eksploatavo Karpėnų, Menčių klinčių ir Šaltiškių molio karjerus, specializavosi atlikti remonto darbus statybinių medžiagų įmonėse, iš „Akmenės cemento“ perėmė kalkių gamybą. Siekiant aprūpinti darbu moteris, įsteigti Telšių trikotažo f-ko „Mastis“ siuvimo cechai Naujojoje Akmenėje, Akmenėje ir Vieksniuose.

Vienpusis pramonės plėtojimas skaudžiai nubaudė Akmenės kraštą po 1990. Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe ir netekus Rusijos rinkos, staiga krito statybinių medžiagų paklausa. Sumažėjus statybų, nebeliko darbo gigantiškoms ir brangiai išlaikomoms gamykloms. Ne visos įmonės sėkmingai privatizuotos. Iš esmės dėl to sustojo AB „Akmenės statybinės medžiagos“ (buv. Statybinių medžiagų kombinatas Ventoje), sunyko AB „Akmenės statyba“ (buv. rajono statybos org-ja), metinė cemento gamyba 2000 sumažėjo iki 0,6 mln. t; likviduota Naujojoje Akmenėje buvusi gelžbetonio g-la. 1999 Akmenės r. įmonės pagamino tik 0,9 proc. Lietuvos pramonės produkcijos.

Sumanių ir toliaregiškų vadybininkų tvarkomos įmonės bankroto išvengė. Buv. „Akmenės cemento“ asbestcemenčio gaminių cecho bazėje 1995 įsteigta bendra Vokietijos ir Lietuvos įmonė „Eternit Akmenė“ (dab. – užsienio kapitalo įmonė „Eternit Baltic“) specializavosi gaminti neasbestinę stogų dangą. Jos bazėje 2010, investavus 70 mln. Lt, pastatyta nauja moderni stogų dangos įmonė. 2013 AB „Akmenės cementas“ baigta 350 mln. Lt investicijų pareikalavusi nauja cemento gamimo „sausuoju“ būdu 1,5 mln. t metinio pajėgumo technologinė linija. AB „Naujasis kalcitas“ įsigijo bankrutavusios Ventos statybinių medžiagų įmonės kalkių cechą, jį rekonstravo ir liko vienintele Lietuvoje įmone, gaminusia statybines kalkes. Naujojoje Akmenėje veikė privati įmonė „Akmenės keramika“. Naujojoje Akmenėje ir Ventoje buvo įsteigti užsienio kapitalo siuvimo, raštinės reikmenų įmonių padaliniai.

Inf.: VLE, t. 1.